

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Допускається до захисту:
Завідувач кафедри геодезії та землеустрою

підпис к.е.н., доц. Т.М. Сіроштан

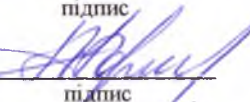
« _____ » _____ 2023р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Виконав: Ступак Вадим Олександрович

підпис

Керівник: к.е.н., доцент А.М. Карпенко

підпис

Рецензент: к.е.н., доцент О.В. Камінецька

підпис

Я, Ступак В.О., засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності

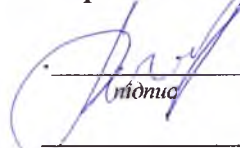
Біла Церква – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Затверджую

Гарант ОП «Землеустрій та кадастр»

к.е.н., доц Прядка Т.М.
_____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Ступаку Вадиму Олександровичу

Тема *Екологічні аспекти раціонального використання земельних ресурсів*

Затверджено наказом ректора № ____ від _____

Термін здачі студентом готової кваліфікаційної роботи в деканат: до
«__» _____ 20__ р.

Перелік питань, що розробляються в роботі.

Сучасний екологічний стан земельних ресурсів України. Рекомендації щодо раціонального, екологічно безпечного сільськогосподарського землекористування. Економічні умови екологізації землекористування. Оцінка деградації та забруднення ґрунтів в Україні.

Вихідні дані: Нормативно-правові акти, що регулюють земельні відносини в Україні, офіційні дані Державного комітету статистики України, Державного технологічного центру охорони родючості ґрунтів "Держсродючість", Національної академії аграрних наук України.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	Березень-травень 2023	Виконано
Методична частина	Червень-серпень 2023	Виконано
Дослідницька частина	Вересень - жовтень 2023	Виконано
Оформлення роботи	Жовтень-листопад 2023	Виконано
Перевірка на плагіат	Початок грудня 2023	Виконано
Подання на рецензування	Грудень 2023	Виконано
Попередній розгляд на кафедрі	Грудень 2023	Виконано

Керівник кваліфікаційної роботи

к.е.н. доц Карпенко А.М.
вчене звання, прізвище, ініціали

Ступак В.О.
прізвище, ініціали

Здобувач

Дата отримання завдання «__» _____ 2022 р.

ABSTRACT

Stupak V.O. Ecological aspects of rational use of land resources

Ecological problems of land use include rational land use, which provides maximum involvement in the economic circulation of all lands. At the same time, it ensures their effective use for the main purpose. Creates the most favorable conditions for high productivity of agricultural lands

The processes of change in the forms of management and ownership of land, which in recent years have become the main content of transformations in the agricultural sector of Ukraine, unfortunately, negatively affected soil fertility, which remained unnoticed by both government and agricultural producers. The action of previous programs to increase soil fertility has been suspended, and the application of organic and mineral fertilizers and chemical ameliorants to the soil has been sharply reduced.

Excessive expansion of arable land, including on sloping, unproductive, degraded and floodplain lands, allowed in recent years, has led to a violation of the ecologically balanced ratio of agricultural land, forests and reservoirs, which negatively affected the sustainability of agricultural landscapes and caused unfavorable environmental impact. .

The basis for the use of land resources is their greening, protection and defense of land as a component of the environment, increase and reproduction of its productive force as an agricultural resource.

Key words: land use regulation, agricultural lands, land resources, land use shortcomings, soil fertility, balanced land use.

АНОТАЦІЯ

Ступак В.О. Екологічні аспекти раціонального використання земельних ресурсів

Екологічні проблеми використання земельних ресурсів охоплюють раціональне землекористування, яке забезпечує максимальне залучення до господарського обігу всіх земель. Водночас воно забезпечує їх ефективне використання за основним цільовим призначенням. Створює найсприятливіші умови для високої продуктивності сільськогосподарських угідь

Процеси змін форм господарювання і власності на землю, що в останні роки стали основним змістом перетворень в аграрному секторі України, на жаль, негативно позначилися на родючості ґрунтів, яка залишилася поза увагою і влади, і сільгосптоваровиробників. Призупинено дію попередніх програм підвищення родючості ґрунтів, різко зменшено внесення в ґрунт органічних і мінеральних добрив, хімічних меліорантів.

Надмірне розширення площі ріллі, у тому числі на схилових, малопродуктивних, деградованих і заплавних землях, допущене у минулі роки, призвело до порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, лісів та водойм, що негативно позначилося на стійкості агроландшафтів і зумовило несприятливі наслідки техногенного навантаження на екосферу.

Основа використання земельних ресурсів – це їх екологізація, охорона і захист землі як складової довкілля, примноження та відтворення її продуктивної сили як аграрного ресурсу.

Ключові слова: впорядкування землекористування, сільськогосподарські землі, земельні ресурси, екологізація, родючість ґрунту, збалансоване землекористування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки: кол. монограф. / [О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван, Б.Й. Пасхавер та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, ДУ «Ін-т екон. і прогноз. НАН України». – Київ, 2019. – 456 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доповн. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2022. – 624с.
3. Балюк С.А. Національна доповідь про стан родючості ґрунтів України / С.А. Балюк, В.В. Медведєв, О.Г. Тарарико та ін. – Київ: Мін АПУ, 2019. – 113 с.
4. Будзяк В.М. Екологічно-економічні причини ефективного використання, охорони та відтворення земель сільськогосподарського призначення / В.М. Будзяк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2009/Budziak-Vasil.pdf>
5. Булах І.Г. Актуальні питання правового регулювання охорони і використання земельних ресурсів у контексті вирішення проблеми збереження біорізноманіття / І.Г. Булах // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. №3. – С. 124-128.
6. Вайда В. Економічний механізм регулювання раціонального землекористування [Текст] / Віталій Вайда, Ірина Любезна // Розвиток аграрного бізнесу в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. за участю іноз. студ. [м. Тернопіль, 15-17 квіт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.] , відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Астон, 2016. - С. 41-42.
7. Гайдуцький П.І. Структурні перекоси і ризики кризи в АПК / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2018. - №7. – С. 38-46
8. Гевко Р.Б. Напрями покращення землекористування в АПК / Р.Б. Гевко, Ю.В. Дзядикевич, І.С. Брошак, І.В. Любезна // Інноваційна економіка. – 2017. - № 5-6 (69). – С. 126- 132.

9. Голян В.А. Економічний механізм природокористування / В.А. Голян // АгроСвіт. – 2007. - №8. – С. 5-12
10. Грановська Л.М. Раціональне природокористування в зоні еколого-економічного ризику: [Монографія] / Л.М. Грановська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 372 с.
11. Грановська Л.М. Теоретико-методологічні аспекти управління регіональною еколого-економічною системою / Л.М. Грановська // Збалансоване природокористування. – 2015. - №4. – С. 31-37.
12. Ґрунти України: властивості, генезис, менеджмент родючості / В.І. Купчик, В.В. Іваніна, Г.І. Нестеров та ін. / Навч. посіб. За ред. В.І. Купчика. – Київ: Кондор. – 2017. – 414 с.
13. Гуторов О.І. Екологічно-економічна оцінка сільськогосподарських земель та проблеми їх сталого використання / О.І. Гуторов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chew_biol/Ayrion/2010_1-3/GVTOROV.pdt.
14. Гуторов О.І. Організаційно-правове забезпечення ефективного використання земельних ресурсів / О.І. Гуторов, С.В. Ґрошев / Вісник ХНАУ, 2011. - №1. – С. 272-278.
15. Дацько Л.В. Розрахунок балансу поживних речовин у землеробстві / Л.В. Дацько // Посібник українського хлібороба. – Київ, 2008. – С. 65-68.
16. Дзядикевич Ю.В. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю.В. Дзядикевич та інші – Тернопіль, Астон. – 2016. – 392 с.
17. Добряк Д.С. Проблеми сучасного землеутрою / Д.С. Добряк // Землевпорядний вісник. – 2012. - №1. – С. 30-35.
18. Добряк Д.С. Управління земельними ресурсами: адаптація до європейських вимог / Д.С. Добряк, А.Г. Мартин, Т.О. Євсюков // Землеустрій і кадастр. – 2010. - №3. – С.3-9.
19. Дорош Й.М. Еколого-економічні основи формування інституту обмежень та обстежень при використанні земель: [монографія] / Й.М.Дорош. - Київ: ООО «ЦЗРУ», 2007. – 236 с.

20. Досвід подолання наслідків Чорнобильської катастрофи / [П.П. Надточій, А.С. Малиновський, А.О. Можар та ін.].—Київ: Світ, 2003.—380 с.
21. Екологічна ситуація у Черкаській області за 2018 рік : стат. зб. Гол. управління статистики у Черкас. обл. – Черкаси, 2012. – 42 с.
22. Екологічний моніторинг регіону: експертна оцінка стану і функціонування / [І. П. Ковальчук, П.К. Волошин, А.В. Михович та ін.]: За заг. ред. І.П. Ковальчука – Львів: ГО «Опілля – Л», 2009. – 608 с.
23. Євсюков Т.О. Класифікація та екобезпечне використання особливо цінних земель: монографія / Т.О. Євсюков. – Київ-Львів.: ТЗОВ «Ліга-Прес», 2015. – 451 с
24. Жицька Л. І. Агроекологічна оцінка родючості ґрунтів Черкаського району / Л. І. Жицька. – Р – 31 IV Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю (Екологія/ Ecologi – 2013), Україна, Вінниця 25-27 верес., 2013 : зб. наук. ст. – Вінниця: Вид-во-друкарня «ДІЛО», 2013. – С. 363–366.
25. Земельний кодекс України : наук.-практ. коментар / [за ред. В. І. Семчика]. – К. : Видавничий Дім Ін Юре, 2003. – 676 с.
26. Землеробство з основами ґрунтознавства і агрохімії / [за ред. В. П. Гудзя]. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 408 с.
27. Корчинська О.А. Економічні та соціальні аспекти використання сільськогосподарських земель в умовах радіоактивного забруднення / С.Г. Корчинська, О.А. Корчинська, Т.М. Ратушнюк // Землеустрій і кадастр. – 2007. №2. – С. 59-64.
28. Корчинська О.А. Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів: монографія. – Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. – 388 с.
29. Кривда Ю. І. Агрохімічна характеристика та стан родючості ґрунтів Черкаської області / Кривда Ю. І., Демиденко В. Г., Василенко А. М. – Холодніянське : НДЦ «Облдержродючість», 2012. – 39 с.
30. Кривда Ю. І. Вивчення придатності методів визначення рухомого фосфору в чорноземних ґрунтах Центрального Лісостепу України / Ю. І. Кривда,

І. Ю. Омельницька, О. В. Дмитренко та ін. // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 360. Біологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 144–154.

31. Кузін Н. В. Основні проблеми землеустрою на сучасному етапі через призму здійснення землевпорядних робіт / Кузін Н. В. // Вісник Львівського державного аграрного університету: Землепорядкування і земельний кадастр. – 2007. - №10. – С. 72-75

32. Кузін Н.В. Окремі аспекти використання та охорони радіоактивно забруднених земель / Кузін Н.В. // Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (20-21 квітня 2016 р.). – В 3 т. – Т.ІІІ. – Суми, 2016. – С.194-195.

33. Методика агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення / [за ред. С. М. Рижуча, М. В. Лісового. – К., 2003. – 64 с.

34. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: навч. посіб. / Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Мацевич, Ю.М. Палеха. – Київ: Профі, 2007. – 624 с.

35. Миргород М.М. Еколого-економічна ефективність організації земельних угідь на агроландшафтній основі / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, Харків, 2013. – 286 с.

36. Моклячук Т.О. Методи оцінки екологічного ризику від забруднення стійкими пестицидами / Т.О. Моклячук // Збалансоване природокористування. – 2014. – №2. – С. 135-142.

37. Москаленко А.М. Економічна родючість ґрунтів в сучасних умовах господарювання / А.М. Москаленко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. - №2(2). – С. 113-118

38. Осипчук С.О. Сучасний стан сільськогосподарських угідь України та заходи його поліпшення / Осипчук С.О., Дорош Й.М. [Електронний ресурс]. Режим доступу: 77.121.11.22/ecolib/6/33.doc.

39. Попова О.Л. Оцінка суспільних збитків і розміру відшкодування за погіршення якості сільськогосподарських земель / О.Л. Попова // Економіка України. – 2013. - №3 (616). – С. 47-56.

40. Русан В. М. Щодо шляхів підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
41. Фурдичко О.І. Агроєкологія: [монографія] / О.І. Фурдичко. – Київ: Аграрна наука, 2014. – 400 с.
42. Шворак А.М. Консервація земель, господарське використання яких є економічно неефективним / А.М. Шворак // Землеустрій і кадастр. – 2010. - №2. С. 54-68.
43. Шкуратов О.І. Механізм еколого-збалансованого використання економічного потенціалу земель сільськогосподарського призначення / Р.М. Гулінчук, О.І. Шкуратов, О.С. Дорош // АгроСвіт. – 2015. - №15. – С.58-63.
44. Шкуратов О.І. Організаційно-економічний механізм екологічної безпеки в аграрному секторі економіки / О.І.Шкуратов, О.І. Ковалів // Сталій розвиток економіки. – 2012. - №2. – С. 129-133.
45. Шкуратов О.І. Оцінка земель в процесі організації екологічно орієнтованого сільськогосподарського виробництва / О.І. Шкуратов // АгроСвіт. – 2013. - №24. – С. 13-17.
46. Шкуратов О.І. Удосконалення інструментарію організаційно-економічного забезпечення екологічної безпеки в аграрній сфері / О.І. Шкуратов // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2016. – Вип. 4 (68). – С.171-175.
47. Dziadykevych Yu.V. Aspects of multi-method management of natural resources / Yu.V. Dziadykevych, M.V. Buriak, R.I. Rozum, I.V. Liubezna, B.P. Duda // Innovative Solutions in Modern Science. International Journal. – Dubai, 2021. – № 2 (11). – С. 27-43. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://naukajournal.org/index.php/ISMMSD/article/viewFile/1124/1242>
48. Rozum, P. I. Improving efficiency of using agricultural land / R. I. Rozum, V. Liubezna, O. M. Kalchenko // Scientific bulletin of Polissia № 3 (11), P. 1, 2021 – С. 193-196.